

Dünyayı değiştirmeye çalışanlar, onu öğrenmek zorundadır. Hayatını değiştirmeye çalışanlar, önce yaşamayı öğrenmek zorundadır. İnsanın kendini tanıması, hayatı boyu sürer, bunun için dost ve düşman sahibi olması, düşmesi ve kalkması, bilmesi ve bildiklerini unutmaması gerekir.

Benim hayatım da böyle geçti. İlk yirmi yılını artık olaylarını değil, sadece duygularını hatırladığım bir maceralarda yitirdim. Onların bana çizdiği yolun, *eski dünya* dediğimiz, kimsenin hatırlamak istemediği zamanlarda beni bir köleye dönüştürmekten başka bir yere götürmediğini farkettiğimde, bütün bağlarımı kesip, hiç bilmediğim bir yere, Zerkubia'ya gitmeye karar vermiştim.

Zerkubia artık hepimiz için *bilinen* ve *özenilen* bir yer, *yeni dünyanın merkezi* ama o zamanlar, henüz ücra köşeydi. Kimsenin umursamadığı, dikkate almadığı. Büyük Çöküş'ün öncesinde kimse kimseyi umursamazdı zaten.

Benim maceram bir yandan da Zerkubia'nın Dünya'yı değiştirme sürecini anlatır. Onun nasıl kurulduğunu, sömürüldüğü yüzlerce yıllık sürede insanların nasıl bir dünyada yaşadıkları. Şimdi bize doğal gelen pek çok kavram, Büyük Çöküş öncesinde yoktu, o zamanlar insanlara başka şeyler doğal geliyordu.

Bunların başında *mülk* vardı mesela. Eski dünyada insanların vazgeçilmez hakları, *can* değil *maldı*. Çünkü insanlar mal için birbirini öldürür, onun için başkasının hayatını karartır, sınırsız bir tüketme ve kullanma hakkı olduğuna inanırlardı. Büyük Çöküşü hazırlayan girdap da bunun üzerine bina edilmişlerdi. *Kapitalizm* dedikleri ve bize şu sıra eski dinler kadar anlamsız gelen bir fikir, *Kapital* denen ve temerküz edilmiş paradan başka bir şey olmayan bir kavram etrafına kurulmuş bir *medeniyet*.

O zamanları anlatırken, şimdi torunlarıma tarih dersi veriyormuş gibi anlatmak istemiyorum. Ben o günleri yaşadım, insanların birbirine köle olduğu ve evine ekmek götürmek için çalışmak *zorunda* olduğu zamanları. İnsanlar şimdilerde *yaşam hakkını* mesela *yemek bulma hakkı* olarak anlıyor. *Yaşama hakkı vardır* dediğimizde, onun bir şekilde beslenmesini ve hayatını idame ettirecek kadar ihtiyaçlarının karşılanmasını anlıyor ama o zamanlar sadece *öldürülmemeyi* anlıyordu. Ne kadar vahşice olduğunu bilemezsiniz.

Dediğim gibi bu bir tarih kitabı değil, ben sadece bu yıllar içinde hayatı değişmiş ve bunu da önce ülke değiştirmiş, sonra dünyanın Büyük Çöküşüne ve yeniden filizlenmesine tanık olmuş biri gibi anlatmak istiyorum. Anlattıklarımın önemli bir bölümü kişisel gözlem olacaktır, ancak içinde tarihi malzeme de bulunacaktır çünkü Büyük Çöküş esnasında insanların tarihleri de önemli ölçüde kayboldu. Elimizde okuyamadığımız elektronik enkazlar dolusu bilgi var ama hafızalarımız bomboş. Bu durum benim gibi yaşlıların anlattıklarını da önemli hale getiriyor.

İlk yirmi yılını bir *Kapitalist* ülkede geçirdim. Babam bir *yazılım işçisi* idi, bilgisayarlara program üretiyordu. Bu sayede maddi durumumuz (yani kazancımız) çevremizdekilerin çoğundan daha iyiydi. Buna mukabil babamı bazı haftalar hiç göremezdim. Annem de bir ofis işi yapıyordu, gidip yüksek katlı bir binadaki bir ofiste çalışıyordu. Onunla da ilişkimin pek normal, anne

oğul ilişkisi olmadığını hatırlıyorum. Daha doğrusu şimdiki gibi, benim çocuklarıma ayırdığım gibi bir zaman ayırma imkanları yoktu çünkü toplumdaki konumumuz, *hayat standardımız* onlara çalışmayı zorunlu kılıyordu.

Etrafımızdaki herkes böyleydi. İşi olmayanların ayıplandığı bir dünyada yaşıyorduk. Ben de babaminkine benzer bir eğitim almaya karar verdim. *Robotik* alanında öğrenim görmeye başladım. O zamanlar, otonom makinelerin artık dünyayı ele geçirmeye başladıkları zamanlardı. Robotik çok revaçta bir alandı.

Ancak okulun üçüncü sınıfında robotların insanlık için ne kadar tehlikeli olduğunu söyleyen bir yazı okudum. LEVDAT adında bir örgüt yazmıştı, kısaltmanın ne anlama geldiğini hatırlamıyorum ama gençler arasında çok taraftar bulmuştu çünkü insanlar robotlar yüzünden işsiz kalıyorlardı. Sokaklarda robotlara karşı gösteriler yapılıyor ve bunları çeşitli kimyasal gazlarla yine robotlar dağıtıyordu.

Ben de bu grupla tanıştım. Okuduğum (o zamanki adıyla) *üniversite* önemli bir Robotik araştırma merkeziydi ve örgüt benim bu araştırmaları durduracak ve insanlara robotların yaptıklarını anlatacak eylemler yapabileceğimi düşündü. Bu bana da heyecan verdi.

LEVDAT'ın karanlık tarafıyla tanışmam altı ayımı aldı. Bana bazı profesörlerin odalarına bomba koymam karşılığı hayat boyu koruma sözü verdiler. Onların korumasını ne kadar işe yarayacağından emin değildim ama o zamana kadar ateşli bir robot düşmanı olmuştum ve en kötü ihtimalle ülkeden kaçabileceğimi düşündüm.

Bana verdikleri bombaları profesörlerin odalarına koydum ama patlamadılar. Daha sonra öğrendiğime göre LEVDAT zaten devlet tarafından robotlara karşı muhalefeti örgütlemek için kurulmuş ve benim gibi ateşli gençleri kısa yoldan mimlemek ve yurtdışına göndermek için örgütlenmiş paravan bir gereçti. Eylemin başarısız olduğunu gören *üstlerim* benden desifre olduğumu ve hemen ülkeyi terketmem gerektiğini söylediler ve ben de apar topar, beni bulmalarının en zor ülke olduğunu düşündüğüm Zerkubia'ya koştum.

Dünya o zamanlar şimdiki kadar küçük değildi. Yine aynı uçaklar vardı ama insanların dünyanın diğer ülkelerine ulaşması şimdiki gibi sadece kendi iradelerine kalmıyordu. Ülkeler, o zamanki adlarıyla *ulus devletler* dışarıdan birilerini almakta son derece nazlıydılar.

Gidişim bu sebeple *gayriresmi* (kayıtdışı) oldu. Zerkubia'da kayıtdışı yaşamının hem zor, hem anlamsız olduğunu bilmiyordum. Deniz yoluyla bir kasabaya çıktığımda, kendimi dilini bilmediğim bu dünyada birkaç gün içinde ölecekmişim gibi hissettim. Zerkubia'nın meşhur *mülteci kampları* o zamanlar henüz hayata geçmemişti, çünkü dünya düzeninde önemli bir değişiklik yoktu.

Alıştığım dünyada *evsiz* adı verilen bir grup insan yaşırdı, bunların barınakları yoktu, bir evleri yoktu ve sokakta yaşıyorlardı. Ben de böyle olacağımı düşündüm. İnsanların bana yemek vereceklerini hayal ediyordum. Yaşadığım dünyada sokak köşelerinde iki üç evsiz bulunurdu, burada da öyle bir hayat bekliyordum ama

korka korka sokaklarında dolastığım bu onbin kişilik kasabada dilenen kimseye rastlamadım. Onlardan biri gibi yapmak zor olmayacaktı, ne diyorlarsa onu derdim ve bana verecekleri üç beş kuruşla bir süre idare ederdim ama taklit edecek kadar bile dilenci göremedim.

Bu da benim Zerkubia'da zaman içinde çok yaşayacağım şoklardan ilkinin getirdi. Dilenci olmayan bir dünyaydı burası, insanların *zengin* gibi bir halleri yoktu, ne de olsa taşradaydım, zengin olmalarını da beklemiyordum ama burada *fakir* de yoktu.

İlk iki gün yanımdaki az miktar yiyeceklerle idare ettim. Bir de ufak Zerkubca kitabım vardı, ondan tabelaları öğrendim ve yavaş yavaş konuşma alıştırmaları yapmaya başladım. Kasabanın ortasındaki parkta ve ilk geldiğim kumsalda uyudum ama hayatın böyle geçmeyeceği aşikardı. Burada dilenci olmadığına göre, başka bir yoldan yardım bulmalıyım.

Dünyamda insanların alışveriş için gittikleri *supermarket* adı verilen yerler vardı, içlerinde binlerce çeşit ürün olur, insanlar çalışmadıkları zamanlarda onların yolunu tutar ve ihtiyaç duydukları şeyleri alırlardı. Şimdi de benzer yerler var, ancak Zerkubia'da *ihtiyaçhane* adı verilen ve insanların gidip, ihtiyaçlarını ücretsiz temin ettikleri yerler olduğunu ben kasabaya ilk çıktığım zamanlarda bilmiyordum. *İhtiyaçhane* yazısını okumayı söktüğümde, bunlardan birinin kapısını gözleyip, girip çıkan insanlardan bir şeyler istemeye karar verdim.

Orta yaşlı bir adama yaklaşıp, elindeki torbadan bir peynir kalıbını işaret ettiğimi ve kırık Zerkubcamla *bana verir misin?* dediğimi hatırlıyorum. Adamın gözlerindeki şaşkınlığı hayatım boyunca unutamayacağım. Bana *içerden alabilirsin* dediğini hatırlıyorum. *Alabilirsin* bende sadece *para* çağrışımı yaptığı ve param olmadığı için bakışlarımı *ihtiyaçhaneye* dikip ağladığımı hatırlıyorum.

Bunu birkaç kişi üzerinde daha deneyip benzer tepkiler aldıktan sonra, iri yarı bir adam yanıma gelip, *benimle gel* dedi. Adam iriyarıydı ama bende bir korku meydana getirmedi. Ben de bana yiyecek vereceğini düşünerek onu takip ettim. Giderken konuşmadık ama kasabanın merkezinde kapısında *Güvenlik İşleri* yazan bir binaya girerken ayıktım. Bizde üniformalı oldukları için tanıyamamıştım, bu adam bana iyilik etmeye değil, tutuklamaya gelmişti.

Beni bir odaya alıp, yiyecek getirdiler. Günlerdir yediğim en iyi yemek olduğunu hatırlıyorum. Benimle konuşmak için bir mütercim aramış ve indikten sonra üç kelmeden fazla konuştuğum ilk insan olan *Zain'i* bulmuşlar.

Zain kapıdan girip selam verdiğinde kendimi kurtulmuş hissettim. Son günlerin arayışları sadece onun içinmiş ve aslında aradığım sevgiliye bir karakol binasında, önümdeki yiyeceği aşkla kemirirken ulaşmak kaderimmış gibi bir his. Bu hissi bozan benim tuhaf bakışlarıma anlam veremediğini gösteren, *hoşgeldiniz, şu an tutuklusunuz* diye söze girmesi oldu.

Kendimi hiç de tutuklanmış gibi hissetmiyordum. Kendimi uzun zamandır, belki LEVDAT'a katıldığımdan beri ilk defa bu kadar rahatlamış hissediyordum. *Zerkubia tutuklularına iyi davranıyor* dedim.

Güldü, *evet, sizden daha iyi davrandıklarına şüphem yok. Ancak görüldüğü kadarıyla yanınızda herhangi bir belge yok ve bu önemli bir problem dedi. Güldüm. Önemli, evet. dedim.*

- *Sanırım kaçak geldiniz*
- *Sanırım öyle oldu*
- *Ne zaman geldiniz?*
- *İki veya üç gün önce, sanırım iki dedim.*
- *Sizi kim getirdi?*
- *Hmm, adını sormak aklıma gelmedi dedim.*

Zain suratını astı, yanındaki polisler iki üç cümle bir şeyler söyledi.

- *Buraya ne için geldiniz?*
- *Kaçtım. Ülkemden kaçtım. dedim.*
- *Neden kaçtınız?*

O an aklımda daha önceden bu sorguya ilişkin cevapları neden oluşturmadığıma dair kendime kızdım. Bombalama olayını aynen anlatacak olsam, kendimi ele verecek ve beni eve postalamalarına yol açacaktım. Geri verilirim, itiraf etmiş sayıldığım bombalamalar için yargılanacaktım. Bunları düşünürken ağzım açık kalmış olacak ki, Zain tekrar sordu:

- *Neden kaçtınız?*
- *Siyasi sebeplerden. Sığınmak istiyorum. Kapitalizm'e ve onun robotlaştırdığı sisteme isyan etmek için kaçtım.*

Zain güldü. Polislere dönüp gülerek bir şey anlattı. Sonra bana dönüp

- *Burada sizin gibilere ne diyoruz, biliyor musunuz? dedi,*
- *Hayır, özel bir ismimiz olduğunu bilmiyordum dedim.*

Hala gülüyordu.

- *Ts'anepsi dedi.*
- *Ha dedim.*
- *Ts'apnepsi, yani suyu boşuna geçenler.*
- *Boşuna mı?*
- *Boşuna çünkü geri gönderileceksiniz, bizde siyasi sığınma yok, dahası böyle yaparak durumunuzu zorlaştırmışsınız dedi. Ülkenizde idam olmadığına göre, döndüğünüzde hayati tehlikeniz yok, suçunuz neyse, onun cezasını almanız da sorun değil dedi.*

- *Ama hayati tehlike... diyecek oldum ama biliyordum ki, gerçekten yoktu. Cezalar artık genelde kimyasal yoluyla infaz ediliyordu. Çoğunlukla elektronik kelepçe ve uyuşturucu yoluyla. Öldürmeyip süründürerek.*
- *Olmadığını biliyorsunuz. Dahası her ne kadar Zerkubia'nın resmi olarak suçluların iadesi anlaşması yoksa da, sizin gibi kaçakların iadesini gayriresmi yoldan gerçekleştiriyoruz. dedi.*
- *Ben Kapitalist sisteme karşı savaşıyorum, robotların olmadığı bir dünya için savaşıyorum dedim. Bir robotik öğrencisiyim, beni iade edemezsiniz*

Yine yanındaki polislere dönüp bir şeyler anlattı.

- *Bizde de robotlar var ve robotlara karşı neden savaştığınızı anlamadım ama bunun bir önemi olacağını da sanmıyorum dedi.*

Kendimi bitkin hissediyordum. Söyleyeceğim ve beni iadedden kurtaracak bir bahane arıyordum. Bunu Zain'e söyletmek istedim.

- *Burada yaşama imkanım yok mu, göçmenlere karşı iyi davrandığınızı okumuştum dedim.*
- *Evet, göçmen politikamız çoğu ülkeninkinden iyidir ama normal yollardan başvuranlar için, sizin gibi kaçak gelenler için değil*
- *Peki beni iade ettiğinizde yeniden başvurma imkanım var mı? dedim.*
- *Sanmıyorum dedi.*

Konunun doğrusunu anlatmanın daha iyi olabileceğini ve Zain'in bana fikir verebileceğini düşündüm.

- *Ben, bir olaya karıştım ben. Üniversitemdeki profesörlere karşı bir bomba, ama patlamadı, kimse ölmedi, bunun için kaçtım ve beni iade ederseniz tüm hayatım mahvolur. Zerkubia'da da robotlar olduğunu biliyorum ama bizdeki kadar kontrol onların elinde değil, yani, robotların.*

Zain dinliyordu.

- *LEV DAT adındaki bir örgütü biliyor olmalısınız, robotlara karşı savaşan örgüt. Ben onların üyesiyim.*

LEV DAT kelimesinin Zain'de değil ama polislerin birinde değişiklik yaptığını farkettim. Adam Zain'e bir şeyler söyledi.

- *Bunu bilmiyorum, yasadışı örgütler ilgi alanıma girmiyor dedi.*
- *Yani biz Zerkubia'nın ideallerine göre yaşamak isteyen insanlarız ama bizi robotlar yönetiyor, onlara isyan ediyoruz dedim.*

Zain yeniden güldü.

- *Zerkubia'nın idealleri hakkında ne biliyorsunuz? dedi.*

O an okuduğum iki üç yazı dışında bir şey bilmediğimi ve aslında bizim anladığımız anlamda *robotsuz ülke* olmadığını farkettim.

- *Siz robotlara karşı savaştığınızı düşünüyorsunuz, onların iş hayatındaki yerini sorguladığınızı falan. Böyle eğilimlerin olduğunu okumuştum ama bunların kime ne faydası var, robotlar gidince yerine ne gelecek?*
- *İnsanlar dedim.*
- *Hayır, insanlar değil, çünkü eğer robotların yaptığı işi insanlar yapsaydı, zaten robotlara ihtiyaç kalmazdı dedi.*

Söyleyecek bir şey kalmamıştı, karşımdakileri burada kalmam konusunda ikna etmem imkansız görünüyordu. Zain polislerle tekrar konuştu ve çıkmaya hazırlandı. Sonra polislerden LEVDAT dediğimde ilgilenen ona bir şeyler daha sordu, Zain dönüp,

- *Seni uzun sorguya almak istiyorlar, kabul ediyor musun?* dedi.
- *Nasıl uzun?*
- *Yani bir iki hafta sürebilir, hemen sınırdışı etmek yerine biraz daha konuşacağız herhalde dedi.*
- *Siz mi geleceksiniz?*
- *Sanırım evet, bir şey çıkacağını sanmıyorum ama saat ücretini düşününce uygun geldi bana da dedi gülerek.*

Beni hapse atacaklarını düşünürken, ayak bileğime çıkaramayacağım bir *halhal* taktılar ve bir kart verdiler. Zain, *her gün buraya gelmen gerek, seninle öğleden sonra ikide buluşacağız, ihtiyaçlarını yakalandığın dükkandan temin edebilirsin bu kartlar, sanırım şimdiye kadar konakladığın gibi konaklayabilirsin* dedi.

- *Serbest miyim?*
- *Bizde serbest böyle olmaz* dedi ayağıma işaret ederek.
- *Hapse atılmayacak mıyım?*
- *O kadar önemli bir suçlu olduğunu düşünmüyorlar* dedi.

Beni getiren iriyarı adam tekrar gelip beni dışarı çıkardı ve arkamdan el salladı. *Demek benim yeterince önemli bir suçlu olmadığımı düşünüyorlar* dedim.

Bir hafta boyunca *Güvenlik İşlerine* gidip, kendimi sorgulattım. Zain gelip, hayatımın en ince ayrıntılarını sorardı. Sonradan anladığım kadarıyla bu bir hafta beni izlemişler ve nerelere gittiğimi, kimlerle konuştuğumu, daha doğrusu konuşmadığımı gözlemişler. Kelepçem onlara haber veriyormuş ve mikrofon da varmış konuşmalarımı izleyecek. Bir hafta sonra Zain,

- *Seni iade edip etmeme konusunda yüksek makamlarla konuşacaklar, bir haftada belli olur* dedi.
- *Belli değil mi?* dedim.

- *Sanırım mesleğin ve yeteneklerin Zerkubia'ya faydalı olabileceğini gösteriyor. Ayrıca ailen ve geçmişin hakkında geldiğin yerde de araştırma yapıldı ve söylediklerinle çelişen bir bilgiye rastlanmadı. Seni şaşkın ördük sınıfına sokabilirler.*
- *O nedir?*
- *Zerkubia hakkında bilgisi olmadığından kaçak gelenler. Bunlara genelde bir çalışma cezası verilir, başkalarının yapmak istemediği işler. Ne kadar oluyor bilmiyorum ama iki yıldan az değil. Bir süre çalıştıktan sonra vatandaşlık hakları verilir.*
- *Neden böyle bir imkan olduğunu söylemedin?* dedim.
- *Senin onların düşündüğü kadar zararsız olmadığını düşünüyorum da ondan dedi gülümseyerek.*

İlk gün anlattığım olayı tam aktarmadığını hatırladım. *Bombalama olayını anlatmadın, değil mi?* dedim. Sadece güldü.

- *İyi bir insan olduğunun farkındayım ama saçma ideallere inanıyorsun ve bu seni zararlı bir kişiliğe dönüştürüyor. Kendine daha iyi idealler bulduğunda, dünyaya da daha faydalı bir insan olacağına eminim dedi.*

Bunu o zaman anlamamıştım. Zain'in beni *eğitilebilir* gördüğünü ve üst makamlara da böyle rapor ettiğini düşünüyorum şimdi.

Zerkubia bir *ideoloji* devletiydi. İdeolojiyi biz tahfif ederek, küçümseyerek kullanırız. İnsanların somut gerçeklerden kaçmasının *öteki adı* olarak. Bunun sebebi Kapitalizm'den önceki ideolojilerin, buna dinler de dahil, insanlar hakkında beklenti sunması ve onları olmadıkları bir kimliğe büründürmeye çalışması olduğunu görüyorum şimdi. Kapitalizm bize insanın tek gerçek ihtiyacının *tüketim* olduğunu ve ihtiyaçları karşılandığı sürece mutlu olacağını *öğretmişti*. Zerkubia ise bugün *Postkapitalist* dediğimiz toplumun ilk örneği olarak, onun *başarılı* olduğu alanları taklit etmekte beis görmüyordu.

Bir hafta sonra tekrar Güvenlik İşlerine çağırıldım ve bana kaçak giriş sebebiyle cezalandırılacaklarını ancak ülkemden bir iade talebi olmadığı sürece iade etmeyeceklerini söylediler. Otuz ay bir robot fabrikasında *mecburi işçi* olarak çalışacaktım, bu sürede kelepçem çıkmayacak ve her hafta *Yerleşiklik Bürosu* tarafından kurs görecektim. Altı ay içinde Zerkubca öğrenmem bekleniyordu.

Bunu bana söylediklerinde ne kadar sevindiğimi hatırlıyorum. Sadece *vatan-daşlık* değil, *iş* de vermişlerdi. Zain söylediklerini tercüme ederken kendimi onun boynuna atılıp sarılmamak için zor tuttum. Polislerin anlattıkları bit-tiginde bana neden bu kadar sevindiğimi sordu, *neredeyse tutsaksın* dedi, *otuz ay süresince tutuklusun*.

Bizde tutuklulara böyle davranmıyorlar dedim, kendimi bütün o geçmişi, LEV-DAT da dahil Kapitalizm'in getirdiği bütün dünyayı bırakmış gibi hissediyordum. Yeniden doğmuş gibiydim. Kaçak geldiğim bu ülkede kendimi misafirden

öte bir yerlerde gördüğüme inanmaktan güçlük çekiyordum.

O zamandan beri ne zaman kendimi depresyona girecek gibi hissetsem, ikinci doğuşum saydığım bu olayı hatırlarım. Oradaki sevincim senelerdir sürüyor ve sadece çocuklarımın doğumunda biraz gölgelenmiş hissettim, ancak çocuklarımın doğumundaki sevincim büyüdükçe azaldığı halde, *Zerkubia'daki doğuşum* hafızamdan asla silinmedi.

Seninle bir şeyler yemek istiyorum dedim Zain'e. Aklıma gelince buruldum, *param yok ama yine de istiyorum* dedim. O güldü, *bu seferki benden olsun ama seni muhtemelen bir daha göremeyeceğim, çünkü robotik mühendisliği yapmanı bekleyecekler ve o da daha büyük bir şehre gitmen demek dedi. Olsun, ben gelir seni görürüm* dedim. *Otuz ay sonra* dedi. *Otuz ay sonra, tamam* dedim.

Zerkubb'ların balkabaklı bir keki varmış, o zamanlar günlük bir içecek sayılan kahveyle beraber yerlerdi. Keki *standart* gördüklerini anlattı, *standart* orada *ücretsiz* demek ama *kahve* ücretsiz değildi ve *kafe* de. *Kafeler* genelde saatlik masa ücreti alıyor, kahve ve çayı da ücrete dahil kabul ediyordu. O zamanlar çok tuhaf gelmişti, *1 saat x 2 kişi 4 sester* yazan bir hesap.

Zain'in dediği gibi beni ertesi gün Nisyubb isimli başka bir şehre gönderdiler. Nisyubb Güvenlik İşlerinden iki kişi gelip beni aldı. Anladığım kadarıyla Robotik konusunda işçi ihtiyacı duyan şirketler devlete bildiriyor, devlet de benim gibi kaçakları salıvermiyordu. Evde kalsam iş bulacağım meçhuldü ama burada çalışayım diye bana vatandaşlık bile vermişlerdi.

Çalışmaya başlayınca hayat da akmaya başladı. İlk haftalarda dil ve şehri bilmeyişin geldiği acemilik kendini emin bir sakinliğe bıraktı. İlk haftalarda bir de kurs gördüm, temel Zerkubcam gelişti. Güzel bir dildi bu, dili bilmezken duyduğum o kabalık yerini yeni anlamlardan kesilmiş bir dünyaya bıraktı.

Yerelleştirme İşleri benimle her hafta konuşuyordu. Dört ay sonunda Zerkubca şartını sağladığımı söylediler. Artık sadece suç işlemem yeterliydi Zerkubia'da kalmak için.

Bu beş ay süresince evi hiç aramadım. Anne babamın pek umurlarında olmadığımı biliyordum ama beş ay boyunca merak etmemiş olmaları zordu. Onlara bir elektronik mektupla, Zerkubia'ya gelmem gerektiğini, burada yaşamaya başladığımı ve iyi olduğumu özetledim. İkisinden de özel bir ilgi beklemiyordum, annem bana kendisini ne kadar üzdüğümü ve merak ettiğini anlatan bir mektup yazdı, babam, LEVDAT dolayısıyla arandığımı, beni evlatlıktan reddettiğini anlattı. Bu kelime ne kadar uzak gelmişti o an.

Beni arıyorlarsa, burada olduğumu bilmeleri iyi olmamıştır diye düşündüm ama o zamanlar Zerkubia'nın LEVDAT'tan gelenleri iade etmeyi reddettiğini bilmiyordum. Paravan bir örgüt olduğunu, isyancıları provoke etmek için kurulduğunu biliyorlardı ve aransa da *bizde yok* diyorlardı. Babam gidip beni ele vermediği sürece beni burada aramayacaklardı.

Babam da beni ele vermedi, çünkü zaten ilerlemiş bir kanserle savaşıyordu ve

mektubumdan kısa süre sonra öldüğünü öğrendim.

Robotlarla ilgili çalışmalardan kaçıp, bir Robot fabrikasında robotlara *İnsanî Anlambilim* anlatmak üzere çalışmak, bana kaderin oynadığı komik oyunlardan biridir. Bu alanda robotların dünyamızı bizim gibi görmesine çalışıyorduk. Ancak bunu eskilerin ve bizim ülkemizde yaptığımız gibi, *mühendislik* yoluyla değil, *organik* şekilde üretmeye çalışıyorduk. İnsan nasıl bir anlama sürecinden geçiyor ve robotlar bizi nasıl anlar, esprilerimize nasıl güler, iletişimimiz nasıl daha doğal olur gibi bir sorunla uğraşıyordum. Benim gibi Zerkubca bilmeyen birinin bu konuda çalışmasının mümkün olmayacağını düşünmüştüm ama anladığım kadarıyla tam da bunun için, Zerkubca'nın getirdiği bazı önyargıların bende olmayacağını düşündükleri için bu işe seçilmiştim.

Robotik konusunda *İnsanî Anlambilim* en geri kalmış alanlardan biriydi. Edebi eserleri okuyup, bunları yorumlamak mesela hala bilgisayarların yapabileceği işlerden değildi. Bu konuda çalışmaya başladıktan sonra eski rahatsızlığım nüksetmedi. Robotları insanlaştırmaya, onlara empati ve edebiyat öğretmeye çalışıyorduk. Bu da daha çok para kazanmak veya toplumu kontrol altına almak için robotların nasıl kullanılacağını soruşturmaktan başka bir şeydi.

Ayrıca dil engelini aşmaya başladığımda arkadaş edinmek için de fırsatlar doğmaya başladı. Kendimi LEVDAT'a katılmama sebep olan tartışmalara tekrar başlarken buldum, bu sefer daha sakindim ama, daha doğrusu beni ajite etmeye çalışan kimse yoktu ve karşımdaki insanlara yaptığım işin nasıl olup da *ahlakî* olduğunu konuşabiliyordum.

Juib ve Daise en sık konuştuğum iki arkadaşımdı. Aynı konu üzerinde çalışıyorduk, ikisi de benden büyüktü, ben onların çırağı gibiydim. Neden kaçtığımı ilk onlarla paylaşma fırsatım oldu ama *bombalama* kısmını anlatmadım, *bizde* dedim, *robotlar çok etkin hale geldi, her şeyi onlar yönetiyor, paranın büyük kısmı robotlarca yönetiliyor, askeriye öyle, hukuk bile yavaş yavaş onların eline geçmeye başladı, bunun için kaçtım* dedim.

Onlara ne sormak istediğimi anladılar. *Neden burada o kadar belirgin değil diye mi soruyorsun?* dedi Juib. *Evet, burada da benzer teknolojiler var, belki bazı konularda daha iyisi var ama kimse robotlardan şikayet etmiyor, nasıl?* dedim.

Çünkü size robotların yönettiği söyleniyor ama yönetenler aslında o robotları da yöneten insanlar dedi doğrudan.

Tepelerinde birileri mi var yani? dedim.

Yok mu? dedi.

Büyük şirketlerden ve devletten bahsediyorum, kimsenin tek başına yönetemeyeceği kadar büyük

İkisi de güldü.

Bütün organizasyonların insanlar tarafından yönetileceği neredeyse doğa kanunu gibidir, burada da öyle, ama yöneten insanların sınırları daha belirli, sizde

sanırım robotları hedef gösterip, o düzenden menfaat sağlayanları gözden uzaklaştırıyorlar. dedi.

Gözden uzaklaştırıyorlar?

Değil mi? Yani bazı insanların düzenin sahibi olduğunu, o robotların koruduğu düzenden menfaatdar olduğunu inkar edemezsin

Evet, insanların çoğu memnun aslında dedim.

Hayır, hayır, insanların çoğu memnun ama çoğunun kendi şartlarını iyileştirme imkanı olmadığından öyle. Ahlaksız bir işbirliği var düzenle kendi aralarında

Nasıl ahlaksız?

Düzenin devamından memnun olmak zorundalar zaten, başka şansları yok, onu söylüyorum. Bu insanlardan bahsetmiyorum ama ben, oligarklardan bahsediyorum.

Oligark kelimesini biz Zerkubia'daki yöneticiler gibi, Kapitalist dünyaya mensup olmayan politikacılar için kullanırdık. Belki bir kült olduklarını ve tüm zenginliği ve gücü kendi aralarında pay ettiklerini anlatırlardı bize. Kapitalist düzen için de benzer bir tabirin kullanılması beni şaşırttı.

Bizde girişim özgürlüğü var, insanlar zengin olabilir dedim.

Evet, sermaye eksikliğini gidermek için insanötesi bir gayret veya zihin gerektiren girişim özgürlüğü. dedi

Bu bende tuhaf bir etki yaptı. İnsanüstü gayret evet, bizde bu gerekliydi çemberin dışına çıkmak için.

Robotlar önemli bir üretim aracı, belki dünyanın başından beri geliştirilmiş en önemli üretim aracı ve onlara sahip olmak, pratikte daha evvelden bir kasta sahip olmayı gerektiriyor. dedi

Olabilir ama alternatifi ne, sizde robotların yöneticileri veya sahipleri yok mu?

Var, bizde de düzen aynı ama ekonomi sizinki kadar merkezden yönetilmiyor. Kapitalist sistem oligopol oluşturma oluşturma güya antitezi olduğu plancı ekonomilere dönüşmüş durumda. Tek farkı güya siyasi aktörlerle, ekonomik aktörler birbirinden farklı ama gerçekte ekonominin sahipleri istedikleri siyasilerin güçlenmesine yardım ediyorlar.

Peki bunun alternatifi ne? Ben sosyalizmi okurken, onun plancılıktan başka bir çözümü olmadığını gördüm. Kapitalizm'in bazı eksikleri olabilir ama halkın ihtiyaçlarını karşılıyor dedim.

Evet, karşılıyor ancak insanlar arasındaki uçurum o kadar çok ki, arıza çıkmasın insanlar isyan etmesin diye robotlar kullanılıyor. Sizin şikayetçi olduğunuz robotlar onlar işte.

Onlar da var ama biz işsizlikten de şikayetçiyiz aslında dedim.

İşsizliğin de sebebi bu, insanların kendilerin iş yaratma kapasitesi yok, çünkü iş meydana getirmek doğrudan üretim araçlarına bağlı ve bu üretim araçları da az sayıda insanın elinde.

Alternatifi nedir peki? Yani plancılık diyeceksen, bunun da çok matah olmadığını biliyoruz, plancı ekonomilerin de çoğu yerlerde sürünüyor. dedim.

Alternatifi bizim düzenimiz işte, insanların devletten kişisel girişim için destek bulabildikleri, fikirlerin doğrudan sermayeyle buluşabildiği bir sistem dedi.

İçimde bir hayret belirdi. Yani siz mesela devletten destek alıp iş kurabiliyor musunuz? dedim.

Evet, bu mümkün.

Bunun gibi destek sistemleri bizde de var, teknolojik konularda maceracı kapitalistler var mesela veya devlet de destek veriyor.

Ama kurulu şirketler konusunda bir sınırlama yok dedi.

Nasıl yani?

Kapitalist sistemde sermaye desteği, aslında büyük balıkların ağzına layık küçük balıklar yetiştirmek içindir. Onun için bu desteği verirler, çünkü plankton aşamasında kalmış fikirler ve çalışmaların balinalara bir faydası yoktur ve onların kendi bünyelerine katılmasını hızlandırmak isterler. Bizdeyse böyle değildir, dünyanın en önemli şirketleri arasında bizimkilerde bulamazsın çünkü şirketlerimiz ufaktır. Birbirleriyle uyumlu çalışmayı bilirler

Hmm, evet, hiç büyük şirket bilmiyorum.

Çünkü bizde şirketler büyüdükçe doğal olarak bölünürler. Ekonomimizin kapitalist ekonomilerden aslında tek bir farkı var, bütün farklılıklar da buna dayanıyor. Bizde üretim araçları ve şirket üzerindeki mülkiyet ölümle biter.

Miras? dedim.

İşte, miras yoktur, şirket hisseleri miras bırakılamaz.

Bunun ne gibi bir fark yaratacağını ilk anda kestiremedim.

Yani, mesela benim bir şirketim olsa ve çok zengin olsam, öldükten sonra çocuklarım o şirketteki hisselerime sahip olamaz?

Hayır, olamaz.

Şirket yok olup gidiyor mu yani, sahipleri ölünce?

*Hayır, hayır, satılıyor bu hisseler. Zerkubia'nın en büyük devlet kurumlarından biri **Ekonomik Devridaim Merkezi** adıyla geçer. Bu merkezde vefat eden tüm mülk sahiplerinin hisseleri satılır ve bunlar devlete gelir yazılır.*

Hepsi devlete mi gidiyor?

Evet, hepsi devlete gider.

Bu haksızlık değil mi? Adam hayatı boyunca çalışıp çabaladıktan sonra, ölüyor ve çocukları bundan hiçbir şey alamıyor.

Güldü. Haksızlık? Nereden baktığına bağlı. O şirket o insan olmadan varolamazsa, genel ekonomi olmadan, müşteriler olmadan da varolamaz. Çocukları o şirkette, ona para kazandıran müşterilerden veya üretim yapmasını sağlayan tedarikçilerden neden daha fazla hakka sahip olsun?

Durdum. Ama...

Ama alışkanlıklar... Biz hep böyle gördük, öyle gitti. Bundan dolayı da Kapitalist kast sistemi hiç bozulmadı, insanlar ufak derebeylikler kurmak için çalıştı.

En azından yarısını alabilirdi devlet

İşin başında öyleymiş, yavaş yavaş artmış ve son üç nesildir biz artık miras diye bir kavramdan habersiz büyüyüyoruz.

Biraz düşündüm. O şirketleri alanların da parası olmalıydı, değil mi? Onlar da daha önceden para kazanmış olmalıydı. Ben bunu nasıl bir kast değişikliği yapacağını anlamadım dedim, daha önceden o sistem içinde para kazanmış birileri ancak şirketlerin yeni sahibi olabilir.

Güzel bir nokta dedi. Evet, o şirketleri almış insanların da daha evvelden para kazanmış olması gerek, bu sayede aslında o şirketlerin de en iyi adaylarca yönetilebileceğini söyleyebilir dedi.

Ama yine de bir haksızlık var, yani kast sistemi değişmiyor ki?

Şöyle söyleyeyim, eğer şirket büyükse ve tek başına alabilecek kimse yoksa, hisseler parçalı satılıyor dedi.

O zaman hiç büyük şirket kalmıyor dedim

Evet, ben de bunu diyorum.

Devlet o parayı... diyecekken

Takriben üçe bölüyor. Birinci kısım halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak için, ihtiyaçhaneden aldıkların bu sayede geliyor, hiç vergi vermediğimiz halde devlet bizi besliyor. İkinci kısım devletin savunmayı, yoldu, bunun gibi harcamalarına gidiyor. Üçüncü kısım da, yeni iş kurmak veya varolan işleri devralmak isteyen insanlara destek olarak veriliyor.

Ekonominin üçte biri? dedim.

Evet, hemen hemen öyle. dedi.

Biz de destek alabiliyor muyuz?

Evet, alabiliriz, senin durumunu bilmiyorum, muhtemelen uygun değildir çünkü henüz süreçte sayılmıyorsun ama biz alabiliyoruz.

Neden almıyorsunuz?

Eee, neden alalım, maaşlarımız gayet iyi. Böyle bir alternatif olduğunda, işveren de işçiye hakkını veriyor, çünkü eğer hakkımı aldığımı düşünmezsem, devletten destek alır bu işi kendim yapmaya başlarım ve ona rakip olurum.

Böyle bir fabrika kurabilir misin destekle? dedim.

Burası yetmiş yıllık ve iki defa sahip değiştirmiş, burası kadar büyük bir yer kurmam zor ama en azından bu sektörde kendimi geçindirecek bir iş yapabilirim.

Anladım, bizde evet, bu eksik, bir şirketi bırakırsan, başkasında çalışman gerek ve ücretler de sanki anlaşmışlar gibi hep aynı düzeyde. İnsanların alternatifleri yok, başka bir alanda çalışmıyorlar. Hem burada temel ihtiyaçlar da karşılanıyor, ilginç bir şekilde herkesin yiyecek ekmeği ve yakacak gazı var. Bizde bunu hayal etmek ne kadar zor.

Girişimci için bir farkı da şu, burada vergi yok, nadiren gelen bir tüketim vergisi var ama o da devletin belli alanlardaki tüketimi kısmak için kullandığı bir cihaz. dedi.

Vergi yok mu?

Hayır, Kapitalist işletmeler karlarının beşte birini devlete verir, burada öyle bir şey yok, bütün kazancı kendisine kalır.

Çok ilginç. Tabii ya, çünkü devlet başka şekilde gelir elde ediyor, vergiye ihtiyacı yok dedim.

Vergi zaten ekonomiyi yavaşlatan bir kurum, biliyorsun sürtünme vardır sistemlerde, vergi de ekonomideki sürtünme gibi. Ortaya çıkan ısı da devleti çalıştırıyor.

Güzel bir analogi dedim.

İşte bu sebeple bizde robotlara gerek yoktur. Biz çok zengin bir ülke değiliz, insanlar burada çalışmak kadar keyifli yaşamaya da önem verir. Bütün biriktirdiklerimizin ölümle elimizden çıkacak olması, insanlara tembelliğe benzer bir duygu veriyor sanırım.

Bunu farkettim, insanlar az çalışıyor, hatta bizim standartlara göre çok çok az.

Evet, evet. Dünyanın süpergücü olmayışımızın sebebi bu olsa gerek. Burada insanlar genel manada çok çalışmayı pek tasvip etmezler. Yani tek bir işte çalışmayı. İnsanların hemen hepsinin bir de öğrenimi vardır.

Bunu bize mahsus sanıyordum dedim.

Hayır, burada herkes okula devam eder. Kimisi mesleğiyle ilgili, kimisi de farklı alanlarda eğitim alır.

Onun için herkes öğleden sonraları bir yerlere gidiyor burada?

Evet, ben mantık ve felsefe okumaya gidiyorum mesela dedi.

Bunu biliyorum, sadece sana mahsus olduğunu düşünmüştüm ama herkes bir yerlere gidiyor. Mecburi mi, yani, nasıl buluyorsunuz hocayı?

Böyle kurumlar var, bazıları uzaktan eğitim veriyor, bazılarının derslikleri var, belli bir konuda uzmanlaşmış kişiler de eğitim verebiliyor.

Benim gittiğim de öyle bir kurs o zaman?

Sanırım sen biraz mecbursun, çünkü yerleştirilmen gerekiyor, dil öğrenmen gerekiyor.

Ama sizinkiler mecburi değil? dedim.

Mecburi değil ama beklenen bir şey, herkesin bir işi, bir de okulu olur. Sizde herkesin işi olması gibi.

O zaman sadece okula giden çocuklar yok?

Hmm, var aslında, biz de onbeş yaşına kadar sadece okula gidiyoruz. Zaten onbeş insanlara bağımsız ihtiyaç kartlarının verildiği yaş, ondan sonra kendi yollarını çizebiliyorlar.

Onbeş erken değil mi? dedim.

Neden?

Bizde onsekiz yaşında olanlara bile tam büyümüş gözüyle bakılmaz.

Bizde hayat erken başlıyor sanırım. Bizde onbeşten sonra hem çalışma, hem okul başlıyor ve hayat boyu devam ediyor. Çalışma da aynı şekilde. Ama tabii ki insanların mecburiyet hissi yok, kendini sadece eğitime vermek istiyorsan ve devletin karşıladığı kadarıyla yetinebileceksen, bunda da hürsün. dedi.

Herkesin işi oluyor mu, onbeş yaşındakilerin bile?

Genelde evet. İş derken, bunların illa ekonomik işler olması gerekmiyor, insanların çoğunun işleri zaten ekonomik olarak anlamlı değil, devlet yardımı önemli oluyor. Ressam mesela veya yazar, bunun gibi işler yapabiliyor. Ayrıca gençken çalışmaya başlamanın tecrübe edinmek gibi faydaları var.

Bizde işsizlik çok fazla, herkesin işi yok, robotlar bütün işleri...

Evet, anlattığın konu. İşsizlik sadece insanların beceriksizliğinden değil ama bizde pratik işlerin, meslek edinmenin ve hayat boyu eğitimin büyük önemi var. dedi.

Bizde diploma almak çok pahalı, üniversite, biliyorsun, çok pahalı oluyor. Ancak o ücretleri ödeyenlerin bile meslek garantisi yok. Erken yaşta çalışmaya başlayan işçilerin daha çok çalışma garantisi var. Sanırım burada da herkes öyle yapıyor.

Bizde de üniversiteler var, oralara gidebiliyorsun, çoğu ücretsiz. Tam zamanlı gidersen, orada başka işler veriyorlar, yarı zamanlı gidersen ücret ödüyorsun

Benim üniversitemde böyle bir imkan yoktu.

Burada çalışmak hayata dahil bir konu, yapmak mecburiyetinde olmadığında daha kolay oluyor hepsi.

Ücretler nasıl?

Güldü. Nereden baktığına bağlı. Çok zengin olacak kadar değil ama hayatını güzel ve sakın geçirecek kadar. İnsanların parayla ilgili en büyük korkusu özgürlük olduğuna göre, biz bu özgürlüğün büyük kısmına parasız sahip olabiliyoruz.

Yine de devlete bağlısınız?

Eee, evet, sanırım bağlıyız. Ama şikayet ettiğimiz bir bağ değil bu, bizde insan felsefesi biraz daha farklıdır. Bireyci değiliz.

Bireyci?

Yani insanların sadece kendisinden ibaret olduğunu düşünmeyiz. İnsanların hayatı özgürlük üzerine kurulu değildir. Özgürlüğü fetiş hale getirmeyiz.

Hmm, özgürlük yok mu?

Yoo, onu demiyorum, gördüğün gibi Kapitalist toplumların çoğundan daha özgürüz, oralarda özgürlüğün sadece adı var, kendisi yok. Daha doğrusu kendisi çok pahalı.

Buna içimden bir kahkaha atmak geldi. Pahalı, evet.

İnsanların teoride bir özgürlüğü olabilir ama bunu kullanmak için maddi imkanları yok. Özgürlük yeterince maddi imkanı olan veya hayatı için gerçekten büyük riskler alanlar için var.

Benim gibi

Haha, evet, ancak senin gibi ülkeden kaçmayı göze alabilenler özgür oluyor, diğerleri rasyonalize ettikleri bir kölelik düzeninde.

O kadar mı? İş değiştirme imkanı var, farklı yere taşınma imkanı var.

Var mı? İnsanlara değişme imkanı vermezsen, yeni eğitim vermezsen, hayatlarını aynı şekilde yaşamaya zorlarsan, nasıl olacak da insanlar işlerini değiştirebilecekler?

Yine eğitime geldik.

Evet, yine eğitime geldik, Kapitalist düzenler çok ilginç şekilde insanları zincirleyip, bu zincirlerin parasını da kendine ödetiyor.

Saate baktım, benim eğitimim geliyor dedim.

Yine güldü. Tekrar konuşuruz. Öğrenmek istediğin bir şey olursa sor, burası alıştığın bir yer değil dedi.

Yerelleştirme dersinden çıktığımda kafamda pek çok soruyla karşılaştım. Buradaki insanların neden çalıştığını mesela anlamamıştım, madem ihtiyaçları karşılanıyor, neden çalışmaya devam ediyorlardı. Ayrıca insanların nasıl olup da

iş kurabildiklerini merak ettim. Sonunda elinden çıkacağını, miras bırakamayacağını biliyorsun. Bunları anlamadım ama mühendislerle o uzun konuşmayı tekrar yapmaya niyetim yoktu, belki Yerelleştirme dersinde de bahsi geçerdi.

Hayatım sıradanlaşmaya başlamıştı. İnsanların ne kadar farklı olduğunu ama benim burada tekdüze bir hayat yaşadığımı düşündüm. Çok farklı kıyafetler vardı, kimi dini gruplar orta yerde gösteri yapardı. Sanatçıların kimisi sokak-taydı.

Ben de bu insanlar gibi bir şeyler yapabilir miyim diye düşünmeye başladım. İçimden yazmak dışında bir kabiliyetim olurmuş gibi gelmiyordu ama bunun da burada pek alıcısı yoktu, Zerkubcam hala komik derecedeydi.

Yerelleştirme derslerinde dille beraber kültür de öğretmeye başlamışlardı. Neden insanlara saygı duymamız gerekiyor, neden insanlar farklıdır, ihtiyaçlarımız nereden temin ediliyor, vs.

Buralarda da konuştuğumuz konulara yeniden değindik. Yerelleştirme, *miras* konusunda konuşmuyordu ama devletin insanların ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir vazifesi olduğunu söylüyordu. Bu vazifenin insanların özgürlüğü gibi temel bir vazife olduğunu, Zerkubia'da özgürlüğün sadece lafta olmadığını da anlatıyordu. Biraz propaganda koktuğunu hatırlıyorum.

Ama her akşam bana ayırdıkları odaya giderken yol üzerindeki ihtiyaçhaneye uğrayıp, yiyecek bir şeyler almak, elektriğe para ödememek çok hoşuma gitmişti. İnsanların kimisinin üzerinde gördüğüm tek tip giysinin de ihtiyaçhane kanalıyla alındığını öğrenmiştim. Bana göre fazla sade bir kıyafetti ama artık neden bunu giydiklerini ve neden bizdeki *çulsuzlar* gibi kimsenin bulunmadığını anlamıştım.

Arasına evi, eski hayatımı hatırlıyordum. Çalışmaya başlamak için mezun olunması gereken hayatımı. Burada bana para da veriyorlardı, çok değildi ama zaten bütün ihtiyaçlar karşılandığında bunu da sadece harcıyabiliyordum.

Bir gün aklıma geldi. Juib'e soruverdim:

Bu biriktirdiğimiz paralar da miras kalmıyor mu? dedim.

Çok büyük miktardaysa hayır. dedi.

Limiti mi var?

Evet, devlete açıklayacak kadar büyük işler yapamazsın, ekonomide önemli bir iş yapamazsın, iş kuramazsın falan. Harcayacak kadarını bırakmış olabilirsin, onu devlet kontrol etmiyor.

Peki evler? Arabalar?

Evide sanırım bir adet hakkımız var. Arabalar zaten mülkiyeti olmuyor artık, robot onlar.

Gittiğimiz yeri söylüyoruz da, arabalar hep robot mu?

Evet, robot.

Bizde insanlar kontrol ediyor, drone gibi, uzaktan, çünkü...

İş yaratmak için, teknolojinin varolduğunu biliyoruz, neden insan kullanılsın?

Çok düşük ücretli ama

Evet, yine de iş yaratmak için, isyancılardan iki kişiyi daha elesek kardır diye bakıyor Kapitalist.

Haha

Bu konuşmanın üzerinden bir iki ay geçtikten sonra Daise'nin bir yakını öldü. Adamın bir çiftliği vardı, orta boy tarım yapılan bir çiftlik. Seralar, traktörler, makineler. Üzerinden birkaç gün geçtiğinde, kendisine çiftliğin ne olacağını sordum.

Satılacak herhalde dedi.

Çocuklarına hiçbir faydası olmayacak mı? dedim.

Zaten oldu şimdiye kadar, hepsinin kendi şirketleri var dedi.

Kendi işleri mi var?

E, tabii, büyüdüler hepsi.

Mal kaçırmaya çalışmıyorlar mı? Birkaç aydır hastaydı dedin, öleceği belli olduktan sonra?

Ha, yoo, sanmıyorum, çok küçük bir ihtimal ve büyük bir suç o. Çünkü burada devletin bütün harcamaları kontrol etme yetkisi var.

Büyük bir suç?

Güvene karşı işlenmiş suç diye bir şey var. İnsanların toplumun akışına inancını bozacak ve adalet duygusunu zedeleyecek suçlar diye bir kategori. Sanırım bununla ilgili.

Konu bir yakını olduğu için bu konunun üzerinde daha fazla konuşmak istemedim ama bu *güvene karşı işlenmiş suç* kavramı ilginç gelmişti. Kimin güvenine karşı işlenmiş suç? Sanırım toplumun. Bütün suçlar bu kategoriye dahil edilebilirdi, suç olmayan konular bile bu kategoriye dahil edilebilirdi.

Yerelleştirme derslerinde bir süredir Zerkubia hukuku konularında bilgiler alıyorduk. Bu *güvene karşı işlenmiş suç* meselesini orada sormaya karar verdim, dersten sonra yerel bir mahkemede *yardımcı hakimlik* yapan öğretmene önce olayı, sonra da merak ettiğim bu *güvene karşı işlenmiş suç* konusunu sordum.

Suçlar bizde iki türdür. Birinde zarar gören belli bir insan vardır, bunların suç olduğunu anlamak kolaydır. Mesela bir adam hırsızlık yaptığında, zarar göreni bulabiliriz. Bunların suç olduğunu anlatmak ve suçluları bulmak kolaydır. Bir de ikinci tür, belli bir mağduru olmayan suçlar vardır. İşte bunlara güvene karşı işlenmiş suç denir bizde, insanların güvenine karşı işlenmiş ve toplumun birbirine duyduğu güveni bozan suçlar.

Mesela?

Mesela senin verdiğin örnekteki öleceği belli insanın mülklerini çocuklarına devretmesi. Bizde karşılıksız devir ve hibe de pek hoş bakılan şeyler değildir, bütün işlemlerin karşılıklı olması beklenir. Ancak yaşlı bir insanın tüm malvarlığını yakınlarına devretmesi suçtur.

Mirası anladım da, genel olarak yardımları devlet yaptığı için mi pek istenmeyen bir şey?

Evet. Hem ondan, hem de hibe ve yardımın bilinmeyen amaçlar içermesi ihtimalinden dolayı. Bizdeki adıyla soy zimmeti suçunun amacı halktan mal kaçırmaktır ama bazı durumlarda, insanları psikolojik olarak borçlandırmak, onları siyasi veya dini etkiler altına sokmak için de kullanılabilir. Bunun önüne geçmek için bütün yardımlar devlet tarafından, kuralları ve kriterleri belli şekilde yapılır.

Bu söylediklerini anlamadım ama düşündüğümde, tüm sosyal hareketlerin seçici yardım yoluyla başlayıp büyüdüğünü farkettim. Kiliseler ve cemaatler, kendilerinden olana veya kazandırmak istediklerine yardım yaparak büyüyor, mensupları arasında bir yardımlaşma köprüsü vazifesi görerek büyüyorlardı.

Zerkubia'da devlet büyük bir yardım kuruluşu gibi çalışıyordu. İnsanların her tür ihtiyacının karşılandığı bir yardım kuruluşu. Bunun için *vatandaşlık* dışında bir kritere gerek yoktu, amaç da vatandaşların *kendini bulması* diye ifade edilmisti. İhtiyaçhaneler yoluyla yapılan temel yardımlar, insanların iş kurması veya sahibi olmuş işletmeleri alması için yapılan yardımlar, eğitim mecburiyeti, hukuk ve bütün ilgili konular, o zamanlar benim için henüz saydam olmasa da bu hedefe yönelik yapılandırılıyordu. İnsan sermayesini işlemek konusunda Zerkubia kadar istekli ve becerikli başka bir toplum olduğunu sanmıyorum.

Bize Yerelleştirme derslerinde biraz tarih de okutuyorlardı. Eskiden bizimkine benzeyen bir toplum yapısı vardı, herkesin kendinden sorumlu olduğu ve insanların birbirine yardım etmediği, bütün hayatın mücadele olduğu bir hayat. O zamanlar insanlar bizdeki gibi *mezun* olmadan iş bulamıyorlardı. Bu da onların hayatlarındaki çeyrek yüzyılı sadece tüketici olarak geçirmelerine sebep oluyordu.

Zerkubia fakir ve kaynakları kıt bir ülke olarak, insanların bu şekilde uzun uzun okumasının ne onların, ne toplumun faydasına olduğunu gördü. Dahası toplumun hangi mesleklere ihtiyaç duyacağını onyıllar öncesinden öngörmek neredeyse imkansızdı. Bu sanırım Kapitalist ülkelerdeki işsizliğin de önemli sebeplerinden biriydi, çünkü eğitim sistemi yirmi yıl öncesinin ihtiyaçlarına göre *çalışan üretiyor* ancak şu anki ihtiyaçlar çok farklılaşmış oluyordu. Eğitim ve çalışma arasındaki sürenin mümkün mertebe kısa olması gerektiğine o zaman karar verdiler.

Zerkubia'nın *insanın amacı kendini gerçekleştirmektir, devletin amacı insana bu konuda yardımcı olmaktır* sloganı etrafında şekillenmeye başlaması eğitimdeki bu değişikliğin bir yandan da ekonomik fikirler açısından gelişmelerle paralel yürümesiyle mümkün oldu. Buna benzer mottoları bütün devletler bir şekilde

söylüyordu ama devletin güvenliği, insanların sınıflaşması farklı kaidelere göre gerçekleştiği için, insanların *kendini gerçekleştirme*si hemen hemen imkansızdı.

Dikey dinamizmin, toplumun tüm katmanlarının birbirine katılmasının örnek sistemlerinden biriydi burası. İnsanlar en alt tabakalardan başlayıp, iş, siyaset veya bilimin en üst seviyelerine çıkabiliyorlardı. Her ne kadar sınıf farklılıkları bir Kapitalist toplum kadar değildi, bununla beraber insanlar yine de sınıflaşıyorlardı. Ancak bu sınıflar çok daha geçirgen, insanların birinden diğerine geçmesi kolay sınıflardı.

Kapital burada kolay bulunan, kolay el değiştiren bir kavramdı. Statik değildi, insanların para yığıp, sadece *yatırım* yaparak yaşamaları pek nadirdi. Şirketlerin yöneticileri hemen her zaman sahipleriydi. Bizde büyük şirketler hemen hiçbir zaman sahipleri tarafından yönetilmezlerdi. Buradaysa bütün şirketler sahipleri tarafından yönetiliyor ve başka bir deyişle, yöneticileri tarafından sahipleniliyorlardı. Şirket içi yolsuzluklar bu sebeple bizimkinden çok daha azdı.

Düşündükçe Kapitalist ülekelerin yönetici ve sahip arasında yarattığı fark iyice tuhaf gelmeye başladı. Bir insanın herhangi bir emeği olmadan, yetenekli bazı başkalarına bir miktar para ödeyerek kendi konumunu ve servetini geliştirmesi herhangi bir adalet duygusuyla nasıl açıklanabiliyordu, bunu dönüp sormak istedim. Buna benzer sorular sorduğumda *sosyalistlikle* suçlandığım olmuştı, sanırım bu suçlama yüzünden ve alternatif arayan insanların da sosyalist olmaktan başka seçenek bulamayışından dolayı, Kapitalizm paylaşım konusunda kendini sadece minimum düzeyde gerçekleştirmişti.

Zerkubia'da *para* bir düzenleyici olarak görülüyor ve kabul ediliyordu. Birilerinin buna sahip olması, işleri düzenlemek için gerekliydi. Ancak parayı hayatın merkezine alıp, onun vazgeçilmez bir hak olduğuna da, ortadan kaldırılması gereken bir kötülük olduğuna da inanmak gerekmiyordu. Sadece daha iyi bir araç buluncaya kadar geçerli bir araç.

Yerelleştirme sırasında *para* konusunu konuşma imkanımız olduğunda, bana ülkemdeki gibi tuhaf bakışlar gelirdi. Paraya bakış değişmiyordu, hala güç demekti, servet hala en arzulanan hayat tarzının sağlayıcısıydı. Zerkubia'nın paraya Kapitalist ülkelerden ne şekilde farklı baktığını anlamak için kuruluşundaki felsefeyi biraz okumam gerekti.

Zerkubia'nın kuruluşunda üç ana fikri damar vardı ve Dedvazi adıyla bilinen ekonomik politikaların oluşmasında en etkili olmuş isimdi. Dedvazi'nin *Para nedir?* diye ince bir kitabı vardı ve bunu okuduktan sonra paranın Zerkubia'da neden bu kadar kolay el değiştirebilir ve mutlak değer ifade etmekten çok, zamana bağlı bir araç olarak görüldüğünü anladım.

Dedvazi paranın modern çağda işlevinin fikirleri hayata geçirmek olduğunu söylüyordu. Ona göre, Kapitalist toplumlar parayı özgürlük *satmak* için kullanmaya başlamışlar ve bu sebeple toplumun önemli bir kısmı köleleşmişti. Özgürlüğü paradan ayırma ve insanlara iade etme, sadece onun fikri değildi ama o da bu fikri savunulardan biriydi. Ancak paranın özgürlük sağlamak kadar önemli

ikinci bir fonksiyonu olduğunu belirten de oydu.

Dedvazi'ye göre sosyalist ekonomiler paranın özgürlük tarafını görmüşler, ancak düzenleyici rolünü es geçmişlerdi. Bu sebeple sosyalist ekonomilerde, paranın gördüğü düzenleyici rolü siyasi güç devralmak zorundaydı. Kapitalist ekonomilerde hangi iş fikrinin hayata geçirilebileceğine, para gibi tek yönlü bir değer birimi karar veriyordu, sosyalist ekonomilerde ise bu kararı siyasi bir karara dönüştürüyordu. Devletin ekonomideki rolünü savunanlar, ekonominin siyasallaşmasını ve insanların paranın köleliğinden çıkıp, siyasi otoritenin kölesi olmasını savunuyorlardı.

Dedvazi paranın düzenleyici işlevi dediği ve sermaye birikiminin organize edici gücünü anlattığı fikri, Zerkubia'nın politikacılarında önemli bir etki meydana getirdi. Devletin ekonomiye ne ölçüde müdahale edeceğinin kararını verirken, paranın düzenleyici rolünü gözönünde bulundurdular. Devlet, insanların özgürlüklerini kısıtlayacak şekilde ekonomiye müdahale etmedi, o sebeple temel ihtiyaçların dağıtımında herhangi bir önşart, hatta vatandaşlık şartı bile getirmedi. Ancak üretim ve istihdam görevlerini de kendi yapmaya çalışmadı, çünkü paranın düzenleyici rolünün en iyi belli bir şahıs eliyle gerçekleşeceğini düşünüyorlardı. *Herkes a it olan para, kimseye a it değildir ve düzenleyici rolünü yeterince yerine getiremez.*

Sosyalizm'in neden hayata geçtiği her yerde Devlet Kapitalizmi'ne, sonra da Kapitalist ekonomilerde dahi görülmeyen bir köleliğe dönüştüğünü bu analizden anlamıştım. Sermayenin belli bir sahibi olması ve ekonomik organizasyonların sahibi olmasının, herkes için gerekli olduğunu da. Mülkiyetin olmadığı bir yerde onun icra ettiği görevi başka kavramların alması gerekiyordu ve bunlar da mülkiyet kadar yeknesak, ölçülebilir olmuyordu.

Sosyalizm'in tarihin okuduğum zamanlarda, onun çeşitli formlarının insanların *bilinçli* olması temelini dayandığını görmüştüm. En azından kendini belli bir toplumun parçası görüp, kendi menfaatlerini gözettiği gibi toplumun menfaatlerini de gözetmek. Bazı zamanlar, hatta çok zamanlar, kendi menfaatlerini, toplumun menfaatlerinden daha aşağıda tutmak. Bunun gibi kabuller içerdiğini farketmiştim. Bu fikirlerin güzel olduğunu biliyorum, insana güzel hayaller kurduran fikirler ama bunun gerçekçi olmadığını da biliyorum.

İnsanların kontrol edebildikleri kadar veya iradeleri kadar varoldukları hep söylenir. *İrade olarak insan* Bunu bir defa farkediniz, bu iradenin aslında toplumun *aleyhine* bir irade olduğu, genel akışın üzerinde bir etkiye sahip olduğu sürece anlamlı olduğunu da söyleyebiliriz.

İrade insanın topluma rağmen yapabildikleriye, hiçbir zaman insanların toplumu kendilerinden fazla düşünmeleri bekleyemeyiz. Bunu anlatan bir konuşma dinlediğimi hatırlıyorum ama bunu kimden duyduğumu unuttum.

Zerkubia'da zaman hızlı ilerliyordu. Beni eğittiklerinin, daha doğrusu ideolojik olarak yetiştirdiklerinin farkındaydım ama öğrendiklerim bende bir korku meydana getirmiyordu. Çekinmiyordum. Kendimi kayboluyormuş gibi veya birileri

tarafından kullanılıyormuş gibi hissetmiyordum. Beni endoktrine etmelerine izin veriyordum çünkü anlattıkları pek çok şey gençlik yıllarımda düşündüğüm ancak cevabını bulamadığım konulardaydı.

Zerkubia tarihinde Sosyalist fikirlere çok sık rastlanmadığını anlatmışlardı. Bunun en büyük sebebi, burada devletin her zaman başı çeken, toplumu düzenleyen taraf olmasıymış. Devlet halkın bir ürünü değil, neredeyse halk devletin biri ürünü gibiydi ve bunun üzerine sosyalizm yapmanın manasız olduğunu, çünkü sosyalizm yapılacak kadar vahşi bir Kapitalizm'in hiçbir zaman gelişmediğini anlattılar.

Zerkubia tarihi düşündüğümünden, dışarıdan görüldüğünden çok daha eskiye dayanıyordu. Dünyanın diğer taraflarına imparatorluk ihraç etmediklerinden ve fetihçi bir karakterleri olmadığından. Biz onları daima ikinci sınıf milletler arasında saydık, ancak tarih ne kadar yakından bakarsanız o kadar zengin duruyor. Ben de Zerkubia'ya geldiğimde, yerelleştirme derslerinde buranın da bir tarihi olduğunu keşfettim.

Anlatmaya antik çağdan başlayacak değilim çünkü o zamandan beri çok sular aktığından bir anlamı olmaz. En belirleyici konu herhalde krallığın sonu ve Cumhuriyetin başı. Bir devrim olmamış, kral, adetler gereği bir oğlu olmadığı için krallığın artık son bulmasının daha uygun olduğunu, kendisinin de seçimler yapıp, cumhurbaşkanı olacağını söylemiş. Tuhaf bir kralmış, insanların kimisi bir bilge olduğunu söylerken, kimisi de politikadan anlamadığını ve daha sorumluluk gerektiren bir pozisyona geçtiğinde, ülkeyi zor durumda bıraktığını anlatıyorlar.

Krallığın sonu aristokrasiyi da daha önceden pek yüzüne bakmadıkları burjuvaziyle anlaşma yoluna mecbur bırakmış ancak bunun getirdiği sürtüşmeler de bitmemiş. Burjuvazi, kendisini aşağı gören aristokrasie karşı *adalet* diskurunu kullanırken, aristokrasi, *bu ülkenin asıl sahibi biziz* manasına gelen bir beraberlik sergilemiş.

Ancak bir yüzyıl sonra burjuvazi bu sefer *miras hakları* dolayısıyla eleştirilmeye başlanmış. Bunun bir *aristokrasi artığı* olduğu yolundaki eleştirilere, bir zamanlar kendilerine söylendiği gibi *buraların sahibi biziz* diye cevap vermişler.

Zerkubia'nın asıl ss.